

Tijd om los te laten

Nu het einde van 2015 nadert volgen de toekomstverkenningen van onze belangrijkste beleidsadviserende instituten elkaar op. CPB en PBL brachten samen twee scenario's uit over Nederland in 2030 en 2050. DNB publiceerde haar economische verkenning tot 2017 en het SCP beschrijft de sociale staat van Nederland anno nu. In grote lijnen is het beeld eenduidig: de tijden van hoge economische groei liggen achter ons. Ondanks langer doorwerken blijven de pensioenuitgaven voor deze groeiende groep de groei drukken. Ook lijkt er iets structureels aan de hand met de werkloosheid. Die daalt minder hard dan DNB zou verwachten.

Zouden robotisering en automatisering al bezig zijn met het vervangen van de menselijke productiecapaciteit? Of zouden de steeds verder gaande fragmentarisering van mondiale waardeketens (geholpen door automatisering) daaraan ten grondslag liggen?

We weten oorzaak en gevolg nog niet te scheiden. Wat we wel weten na de KVS preadviezen van afgelopen vrijdag is dat de gevolgen van automatisering en fragmentarisering ongelijk neerslaan in onze economie, en dat de middeninkomens de klos zijn. De middeninkomens werken in banen met de meeste routinematige – en daardoor te automatiseren – taken.

Het lijkt er ook op dat die banen kleiner worden en dat werkenden een inkomen zullen vergaren uit een verzameling kleine banen, vaak in een flexibele contractvorm. Vrijwel alle vormen van sociale zekerheid komen hierdoor onder druk te staan: pensioenpotjes (als ze er al zijn) raken versnipperd en sociale premies worden door zowel werkgever als werknemer omzeild. Zelfs werkgeversclubs denken na over hoe het werkgevers socialer kan maken om de verworven zekerheden voor werkenden niet kwijt te raken. Het SCP tekende op dat de mensen op straat dit zelf ook haarfijn aanvoelen: "In de toekomst zal het minder worden", zegt het merendeel van de bevolking.

En inderdaad, ons sociaal voorzieningenniveau is ingericht op een economisch groeipercentage hoger dan twee procent. Zonder die groei zullen we toe moeten naar een soberder stelsel. Een stelsel met minder sociale zekerheden en meer eigenverantwoordelijkheid. Mensen zullen zekerheid waar ze behoefte aan hebben zelf moeten zien

SANDRA PHLIPPEN

Hoofredacteur ESB

sandra.phlippen@economie.nl

te organiseren. Gouden tijden in het verschiet voor verzekeraars zou je denken.

Er wordt in vele gremia druk gediscussieerd wordt over deze economische en sociale ontwikkelingen en vooral over mogelijke oplossingen. Zo ook tijdens een vorige week gehouden ronde tafel bij Delta Lloyd. Al snel werd gewezen op levenslange scholing als oplossing, aangezien de hooggeschoolden wel lijken te profiteren van zowel robotisering als van mondialiserende productieketens.

Herverdeling via de belastingen ligt daarbij natuurlijk ook voor de hand, hoewel de middeninkomens die het meest onder druk staan de belangrijkste bron voor

die inkomsten vormen. Naarmate de discussie vorderde bleek dat de ondernemende jongeren aan de ronde tafel, niet zaten te wachten op al die ouderwetse oplossingen. De behoefte aan zekerheid was bij deze – absoluut niet representatieve groep – succesvolle jongeren grotendeels afwezig. Instituten als verzekeraars en banken die 'overzien' wat zij nodig hebben, worden bestempeld als onbetrouwbaar. Als die jongeren nieuwe vaardigheden willen ontwikkelen zoeken ze zelf online naar een 'leuke' Mook. Voor zover er behoefte aan vormen van sociale zekerheid is kan die volgens de jongeren ook wel zelf worden georganiseerd. Bottom-up in een broodfonds bijvoorbeeld of iets nieuws in de markt zetten via online communities. Misschien dringen we de jongste generatie werkenden wel wat teveel zekerheden op en moeten de gevestigde belangenbehartigers het wat meer los durven laten? Daaruit zouden innovaties kunnen voortkomen waar de toekomstverkenningen geen rekening mee houden: de onbekende onbekenden. Jonge ondernemers de ruimte geven om digitaal nieuwe groeimarkten te verkennen, zoals nieuwe vormen van sociale zekerheid. Laten we ze de ruimte geven!

Tot slot geldt dit loslaten ook voor mij persoonlijk. Na meer dan vijf jaar met het grootst mogelijke plezier ESB te hebben geleid, is het tijd om ESB vanaf maart 2016 los te laten en te beginnen aan een eigen toekomstverkenning. Ik hoop u allen te kunnen bedanken tijdens het ESB eeuwfeest dat u vanzelfsprekend niet mag missen (zie links).